



KVALITETSVURDERING AF

MARSTAL SØFARTSMUSEUM

2012

INDHOLDSFORTEGNELSE

INTRODUKTION TIL KULTURSTYRELSENS KVALITETSVURDERING	2
MARSTAL SØFARTSMUSEUM	4
Nøgletal i 2011.....	4
KULTURSTYRELSENS SAMLEDE VURDERING.....	5
KVALITETSVURDERINGENS FOKUSOMRÅDER	5
Arbejdsgrundlag, ledelse og ressourcegrundlag	5
Forskning.....	8
Formidling.....	9
Indsamling.....	12
Registrering.....	12
Bevaring.....	13
Den faste kulturarv – Museumslovens kapitel 8.....	14
Fremtid.....	15
KVALITETSVURDERINGSBESØGET PÅ MARSTAL SØFARTSMUSEUM	16
FORSKNINGSEVALUERING	17

INTRODUKTION TIL KULTURSTYRELSENS KVALITETSVURDERING

Kvalitetsvurderinger er en del af Kulturstyrelsens arbejde med at understøtte en kvalitativ og professionel udvikling af museerne og deres opgavevaretagelse.

Kulturstyrelsen skal sikre, at museerne lever op til museumsloven samt de mål og standarder, der følger af politiske målsætninger for museumsområdet og samfundsudviklingen generelt.

Gennem de sidste ti år er der gennemført en række udredninger, analyser og undersøgelser, som på forskellig vis har sigte på udvikling af kvalitet, og som bidrager til at sætte standarder for museernes virksomhed. Det drejer sig om udredningen om bevaring af kulturarven fra 2003 (bevaringsplanen), udredning om museernes formidling fra 2006 (formidlingsplanen), forskningsstrategien for Kulturministeriets område fra 2008, digitalisering af kulturarven fra 2008, den internationale evaluering af den arkæologiske virksomhed fra 2010, den nationale undersøgelse af museernes brugere, Kulturministeriets anbefalinger for god ledelse af selvejende kulturinstitutioner fra 2011 og Kulturministeriets digitaliseringsstrategi fra 2012.

Disse udredninger, analyser og undersøgelser indgår i Kulturstyrelsens kvalitetsvurderinger af de statsanerkendte museer.

Læs mere om kvalitetsvurderinger på Kulturstyrelsens hjemmeside: www.kulturstyrelsen.dk under museer/museumsdrift/kvalitetsvurderinger.

Kvalitetsvurderingen indeholder Kulturstyrelsens anbefalinger til museet samt en beskrivelse og vurdering af de forhold, der danner baggrund for anbefalingerne. Kvalitetsvurderingen giver museets kommunale tilskudsydere en viden om det enkelte museums virksomhed og de rammer, museet arbejder i.

Vurderingsgrundlag

Kulturstyrelsens grundlag for at kvalitetsvurdere de statsanerkendte museer består af to dele: For det første museernes indberetninger til Kulturstyrelsen, herunder bl.a. museets vedtægter, regnskab, årsberetning og arbejdsplan samt museets indberetning til Kulturstyrelsens museumsstatistik: "Danske museer i tal". Desuden indgår kvalitetsvurderingsmødet på museet med deltagelse fra museets bestyrelse og hovedtilskudsydere, der ofte er museets hjemkommune.

Museets forskning vurderes på baggrund af en faglig evaluering foretaget af det relevante faglige råd under Kulturstyrelsen.

Der indgår tillige en ekstern sagkyndig vurdering af bevaringsforholdene for museets samling. Den sagkyndige vurdering er indhentet af museet som led i kvalitetsvurderingen.

Kulturstyrelsen vurderer på ovenstående grundlag museets opgavevaretagelse og samlede virksomhed i forhold til fire kategorier:

- Meget tilfredsstillende
- Tilfredsstillende
- Ikke helt tilfredsstillende
- Ikke tilfredsstillende

Kulturstyrelsens vurdering og anbefalinger samles i en rapport, der bilagt forskningsevalueringen sendes til museet og museets hovedtilskudsyder.

Opfølgning

Museet skal inden for tre måneder efter modtagelsen af rapporten fremlægge en plan for, hvordan det vil følge op på Kulturstyrelsens anbefalinger. Kulturstyrelsen skal godkende opfølgningsplanen.

1 år efter godkendelse af opfølgningsplanen gennemføres et opfølgningsmøde mellem museet og Kulturstyrelsen. Museet skal forud for opfølgningsmødet redegøre for status i museets arbejde med opfølgningen. Kvalitetsvurderingen forventes afsluttet efter opfølgningsmødet.

MARSTAL SØFARTSMUSEUM

Marstal Søfartsmuseum er et statsanerkendt kulturhistorisk museum med ansvar for Ærøs Kommunes maritime kulturhistorie i nyere tid.

Marstal Sogns arkiv er en integreret del af museet. Arkivet understøtter museets faglige arbejde, men arkivalierne er ikke en del af museets samling og er dermed ikke omfattet af museumslovens bestemmelser. Arkivets opgavevaretagelse indgår derfor ikke i nærværende kvalitetsvurdering.

Museet er en selvejende institution. Det blev oprettet i 1929 og statsanerkendt i 1959.

Museet har én besøgsadresse i Marstal.

Staten er museets hovedtilskudsyder.

Nøgletal i 2011

- Museet havde 90.644 brugere
- Museets samlede indtægter var 4.486.242 kr.
- Museet rådede over 6,5 fastansatte årsværk, heraf 1,5 videnskabelige.
- Museumsforeningen havde 1.447 medlemmer.

KULTURSTYRELSENS SAMLEDE VURDERING

Det er Kulturstyrelsens samlede vurdering, at museets opgavevaretagelse er tilfredsstillende.

Museet er et veldrevet museum, der med afsæt i en fokuseret faglig profil arbejder målrettet efter overordnede strategiske målsætninger for sin virksomhed. Udfordringerne for museet er at få forsknings- og formidlingspotentialer fuldt udfoldet, herunder sikre, at museet råder over tilstrækkeligt videnskabeligt personale til at varetage og udvikle den faglige opgavevaretagelse. Museet står også overfor at skulle tilvejebringe et stabilt økonomisk ressourcegrundlag for den samlede drift, idet den statslige tilskudsordning til statsanerkendte museer forventes at blive ændret med en ny museumslov, så det statslige tilskud betinges af et højere ikke-statsligt driftsgrundlag.

KVALITETSVURDERINGENS FOKUSOMRÅDER

Arbejdsgrundlag, ledelse og ressourcegrundlag

Arbejdsgrundlag

Af Marstal Søfartsmuseums vedtægter fremgår, at museets ansvarsområde er Ærø Kommunes maritime kulturhistorie i nyere tid. Ærø Museum har ansvaret for nyere tids kulturhistorie i Ærø Kommune. Øhavsmuseet har det arkæologiske ansvar i Ærø Kommune.

Af museets fire-årige arbejdsplan 2011-2014 fremgår det, at fokusområderne er coasterfart med udgangspunkt i den lokale skibsfart efter anden verdenskrig og newfoundlandsfarten.

Marstal Søfartsmuseums mission er at formidle den maritime kulturarv med udgangspunkt i det lokale maritime miljø og stedets omfattende søfart. Museets vision er at styrke denne position og placere sig med en stærk blå profil som Danmarks bedste museum for sejlskibsfarten og for den såkaldt mindre skibsfart fra 1930'erne og fremad, herunder coasterfart.

Museet har en nedskrevet strategi for sin virksomhed, som indeholder målsætninger for museets faglige arbejde, bygningsmæssige vedligehold, markedsføring og den fremtidige udvikling.

Ledelse

Marstal Søfartsmuseums bestyrelse har syv medlemmer. Alle er mænd. Ærø Kommunalbestyrelse vælger ét medlem og museumsforeningen vælger de øvrige seks medlemmer. Formanden vælges af bestyrelsen.

Kulturministeriet har i 2011 udsendt publikationen "God ledelse i selvejende kulturinstitutioner" med en række anbefalinger. Baggrunden for anbefalingerne er stigende krav til ledelsen af kulturinstitutioner. Anbefalingerne skal styrke bestyrelser og direktioner i forhold til at løfte de ledelsesmæssige opgaver og det ansvar, som loven og bekendtgørelsen pålægger dem samt understøtte, at tilskudsmodtagere løser

offentligt finansierede opgaver professionelt, kompetent og effektivt. Kulturministeriets mål med anbefalingerne er, at kulturinstitutionernes ledelse sætter sig ind i anbefalingerne og tager dem i anvendelse med de nødvendige tilpasninger til institutionens forhold.

Museets bestyrelse er opmærksom på ministeriets anbefalinger om god ledelse. Dette afspejler sig i et dokument udarbejdet af bestyrelsen, hvor der blandt andet er redegjort for hvilke kompetencer, der er relevante for museets bestyrelse. Bestyrelsen lægger vægt på, at de enkelte medlemmer har en eller flere af følgende kompetencer: Bred erfaring inden for den maritime verden, indseende i økonomi (økonomi- og budgetstyring), ledelseserfaring, erfaring med pædagogiske værktøjer, kunstnerisk indsigt (Carl Rasmussen samlingen). Fem bestyrelsesmedlemmer er ifølge museet udpeget på baggrund af særlige professionelle kompetencer.

Ressourcegrundlag

Økonomi

Museets samlede indtægter i 2011 var 4.486.242 kr. Indtægterne fordeler sig således:

Tilskud fra staten	1,2 mio. kr.
Tilskud fra kommune	1,0 mio. kr.
Ikke offentligt tilskud	0,9 mio. kr.
Egen indtjening	1,4 mio. kr.

Årets regnskab udviser et underskud på 1.755.756 kr., som skyldes istandsættelse af museets ejendom. Underskuddet finansieres af museets egenkapital. Museet havde i 2011 en egenkapital på 4,8 mio. kr. Museets egenkapital forventes bl.a. anvendt til realisering af målsætninger vedr. bygningsvedligehold og øget tilgængelighed.

Gennemsnittet for museets ikke-statslige tilskud over de seneste tre år er på 1.990.637 kr. Dette er lige under det forventede nye minimum (2 mio. kr.) for at modtage statsligt tilskud i henhold til det fremsatte forslag om ny museumslov, der er under behandling.

Museet er med det nuværende kommunale tilskud afhængig af at skulle tilvejebringe anden ikke-statslig finansiering til driften på minimum 1 mio. kr. for at opretholde et statsligt tilskud.

Museet har i 2011 og 2012 opnået væsentlig ekstern finansiering til museets konkrete projekter og til drift. I 2011 fik museet tilsagn fra A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møller Fond til almene Formål på 6,7 mio. kr. samt tilsagn om tilskud ligeledes på 6,7 mio. kr. fra Grøn Vækst og endelig 1 mio. kr. fra Ærø Kommune til et projekt om bevaring og levendegørelse af Eriksens Værft og Plads. I 2012 har museet modtaget en arv på 4,5 mio. kr. fra en lokal beboer.

Personale

I 2011 rådede museet over 6,5 fastansatte årsværk, heraf 1,5 videnskabelige medarbejdere. Museets forsker har en ph.d. grad.

Museet har stor lokal opbakning. Museet anslår, at 7 årsværk udgøres af frivillige.

Bygninger

Marstal Søfartsmuseum har tre udstillingsbygninger i ét bygningskompleks. Administrationsbygningen ligger overfor museet med værksteder i baggården. Museets magasin og arkiv er placeret i en bygning på havnen (Toldboden). Museet ejer selv alle bygningerne.

Museet har i 2011 erhvervet en træskibs værftsbyggehal og bådebedding på Eriksens Plads. Bygningerne skal renoveres. Køb er egenfinansieret og renovering er fondsfinansieret og udgør en del af museets projekt vedrørende bevaring og levendegørelse af Eriksens Værft og Plads.

I 2011 udgjorde udgifter til bygningsdrift og -vedligehold 8 % af museets samlede budget. Museet har ikke en samlet vedligeholdelsesplan, men medarbejderne gennemgår systematisk bygningerne og vedligeholder i stort omfang selv. Bygningerne fremstår velholdt og veludnyttede.

Det er Kulturstyrelsens indtryk, at museet har et spinkelt økonomisk og videnskabeligt personalemæssigt grundlag, men museet formår dog at prioritere og udnytte sine ressourcer optimalt.

Det er meget tilfredsstillende:

- at museet har et klart afgrænset ansvarsområde og veldefinerede fokusområder
- at museet har en overordnet strategi for sin virksomhed
- at bestyrelsen løbende drøfter og afstemmer nødvendige kompetencer
- at museet i væsentligt omfang opnår ekstern (ikke-offentlig) finansiering til drift og konkrete projekter.

Det er tilfredsstillende:

- at museet har stor lokal opbakning med et stort antal frivillige, der understøtter museet
- at museet løbende vedligeholder sine bygninger.

Det er ikke tilfredsstillende:

- at museet har et spinkelt økonomisk ressourcegrundlag med et tilskudsgrundlag, der ligger lige under minimum for statsligt tilskud i henhold til det foreliggende forslag til ny museumslov som er under behandling
- at museet kun råder over 1,5 videnskabelig medarbejder.

Kulturstyrelsen anbefaler:

- at museet udbygger sin overordnede strategi for museets virksomhed med beskrivelse af prioriteringen af de ressourcemæssige forhold

- at museet i samarbejde med Ærø Kommune overvejer, hvorledes der kan tilvejebringes et mere stabilt økonomisk ressourcegrundlag, der gør det muligt at oppebære et statsligt driftstilskud i fremtiden
- at museet i højere grad prioriterer ansættelse af videnskabeligt personale til varetagelse og udvikling af de museumsfaglige opgaver.

Forskning

Museet er forpligtet til at forske inden for sit ansvarsområde og stille sin viden til rådighed for omverdenen.

Som led i kvalitetsvurderingen er museet blevet bedt om at indsende sine forskningspublikationer fra de seneste fire år med henblik på en forskningsevaluering. Kulturstyrelsens Faglige Råd for Nyere Tids Kulturhistorie har evalueret museets forskning. Rådet vurderer, at museet forsker efter det almene forskningsbegreb, men at der er tale om en forholdsvis beskeden forskningsproduktion, og at forskningen primært har et lokallhistorisk sigte. Det faglige råds evaluering af museets forskning er vedlagt som bilag.

Museet oplyser, at det ud over de fremsendte publikationer, tillige gennemfører rekvireret forskningsarbejde – oftest med lokalt sigte. Det drejer sig om følgende udgivelser: *Ved fælles hjælp. Søassuranceforeningen "Ærø" G/S 1876-2001* (2001), *En spændingshistorie. Elværker på Ærø og Ærø Elforsyning 1955-2005* (2005), *Bygget af levende stene. Ærøskøbing Kirke 1758-2008* (2008), *Rise Sparekasse 1860-2010* (2010) og *En solstrålehistorie. Marstal Fjernvarme 1962-2012* (2012).

Samarbejde med andre museer og vidensinstitutioner om museets forskning finder sted i et vist omfang. Museet har samarbejdet med Øhavsmuseet og Svendborg Museum senest om forskning i glasfiberbåddefremstilling, der resulterede i bogen *Folk og glasfiberfartøjer fra Det sydfynske Øhav* (Marstal 2012). Museet indgår herudover i Søfartspuljen. På internationalt plan samarbejder museet om coasterfart og museet har i efteråret indgået samarbejdsaftale med Käsma Meremuuseum i Estland.

Museet har udarbejdet en forskningsstrategi.

Det er meget tilfredsstillende:

- at museet bedriver forskning efter det almene forskningsbegreb
- at museet samarbejder med andre museer og vidensinstitutioner om sin forskning.

Det er tilfredsstillende:

- at museet har udarbejdet en forskningsstrategi.

Det er ikke helt tilfredsstillende:

- at museet har en beskeden forskningsproduktion med et primært lokalt sigte.

Kulturstyrelsen anbefaler:

- at museet reviderer sin forskningsstrategi med henblik på at sikre niveau, kvalitet og udvikling i museets forskningsindsats. Strategien bør omfatte en plan for tilvejebringelse af ressourcer (personalemæssige og økonomiske) til forskning, forskningssamarbejder, publicering i relevante fagfællebedømte medier.

Formidling

Museet er forpligtet til at formidle sit ansvarsområde for omverdenen. Gennem formidling bringer museet sin viden i spil i forhold til brugerne og det omgivende samfund.

Marstal Søfartsmuseum har en nedskrevet formidlingsstrategi. Museet formidler gennem permanente udstillinger og skiftende særudstillinger samt ved omvisninger, havne- og byvandring, sejlads, foredrag, formidlingspublikationer og museets hjemmeside. Museet oplyser at have gennemført 6 særudstillinger og 69 andre formidlingsarrangementer på og uden for museet i 2011.

Museet samarbejder med de øvrige danske søfartsmuseer og med søfartsmuseer i blandt andet Tyskland og Holland og indgår i relevante faglige netværk nationalt og internationalt om sin formidling.

Museet har åbent alle dage hele året med undtagelse af søndage i vintersæsonen. Åbningstiderne tilpasses de sæsonmæssige udsving af besøgende på Ærø.

I museets permanente udstillinger vises skibsmodeller, marinemalerier, skibsportrætter, fotos og effekter med relation til søfarten, søfolkene og deres pårørende på land samt hjembragte genstande fra resten af verden mv. Dele af udstillingerne består i traditionel kronologisk formidling af udviklingen i skibstyper mv. i montre og fotos og marinemalerier på vægge, suppleret af sparsom skriftlig formidling i udstillingsguide og løbblade. I andre dele er udstillingerne suppleret med autentiske filmklip, videooptagelser med beretninger af søfolk fra Marstal. Blandt museets nyeste udstillinger er autentisk styrehus, kahyt og skippersalon fra coasteren DORA med lys- og lydeffekter, BONAVISTAS kabys og dæksopbygning samt færgesalon fra Ærø-færgefarten. Endelig belyses sejlmager- og riggearbejde med inddragelse af filmklip af byens stadig aktive sejlmager samt søfartssamfundet med rekonstruktion og interiørsætninger af bl.a. skibsmæglerkontor samt skipper- og sømandshjem. Der er ligeledes udstillet trokoper af lukaf og dækshuse fra sejskibene, hvortil publikum har adgang. Så vidt muligt bruges lyd- og lyseffekter på relevante steder. I forbindelse med udstillingerne er der etableret et arbejdende værksted, hvor en frivillig restaurerer skibsmodeller, kirkeskibe mv.

I et særudstillingslokale blev der på besøgstidspunktet vist udstillingen ”Et er søkort at forstå et andet er pensel at føre”. Værkerne var prissat og til salg.

Det fremgår af museets formidlingsstrategi, at museet løbende skal arbejde på at ajourføre og opgradere udstillingerne med henblik på fornyelse og inddragelse af nye medier.

Museet gennemfører ikke systematisk evaluering af sin formidling.

Museet arbejder i sine udstillinger med varierede formidlingsformer, men formidlingen er flere steder sparsom og utidssvarende, og henvender sig visse steder til en snæver brugergruppe med specifik maritim interesse og forudsætning.

Museet råder over et antal fartøjer og skibe, der indgår i museets formidling. Nogle står på land, andre ligger i vandet ved Eriksens Plads og benyttes til formidlingssejladser. Museet har igangsat et større samlet bevarings – og formidlingsprojekt af havneområdet Eriksens Plads. Formidlingsprojektet indebærer levendegørelse af skibsbygningspladsen med inddragelse af bedding, værftsbygninger og skure til arbejdende værksteder samt fartøjer og skibe, herunder drivkvasen ANNE KAROLINE, coasteren SAMKA og skonnerten BONAVISTA.

Museet har ét undervisningstilbud, ”Saltvand i blodet”, som er koordineret med læreplaner og trinmål og udarbejdet i samarbejde med Ærø Museum, Øhavsmuseet og Svendborg Museum. Desuden har museet materiale målrettet forskellige klassetrin (3.-6. klasse og overbygningen), der giver mulighed for forberedende arbejde i klassen inden museumsbesøget samt materiale til en række emneintroduktioner til skoletjeneste. Sammen med Ærø Museum og Ærø Turist- og Erhvervskontor er der lavet to såkaldte historiesafari-forløb, hvor man ved hjælp af iPad bliver ført rundt i Marstal og Ærøskøbing og oplever historien på en række konkrete steder. Den opnåede viden kan senere bruges til at besvare tilhørende opgaver på museet. Safariforløbet er tænkt som et samlende tilbud til turister på Ærø.

Museet oplyser, at 87 skoleklasser benyttede sig af museets undervisningstilbud i 2011. Hvordan de fordelte sig på grundskole og ungdomsuddannelser er ikke opgjort. Museet samarbejder desuden med Marstal Navigationsskole og Søfartsskolen. Museet ønsker at udvide sit samarbejde med lejrskoler.

Hjemmesiden er overskuelig og velfungerende. Den indeholder de nødvendige praktiske informationer, formidler viden om museets samlinger og forskning, men rummer ingen digitale formidlingstiltag eller brugerinddragende faciliteter.

Museet har opnået en del mediebevågenhed med TV 2 FYNs serie ”På sporet af historien” fra 2011. Carsten Jensens bog ”Vi de druknede” fra 2006 har givet museet meget opmærksomhed og museets forsker Karsten Hermansen har efterfølgende i samarbejde med forfatteren udgivet bogen ”Vi sejlede bare: Virkeligheden bag vi de druknede” fra 2010. Museet oplyser, at det gennemsnitligt producerer og udgiver ca. 2 publikationer om året, herunder både forskningspublikationer og formidlingspublikationer.

I 2011 havde museet 90.644 brugere. Museet oplyser, at godt 60.000 heraf var besøgende ved museets åbne formidling af restaureringen af BONAVIDA ved Eriksens Plads, som blev gennemført i samarbejde med Nationalmuseet

Kulturstyrelsen har udviklet Den Nationale Brugerundersøgelse, som giver museerne et årligt indblik i, både hvem der kommer på museet og brugernes vurdering af museet. Det fremgår af brugerundersøgelsen fra 2011, at brugernes samlede vurdering af museumsoplevelsen på Marstal Søfartsmuseum ligger lidt over både landsgennemsnittet og gennemsnittet for landets kulturhistoriske museer. På alle parametre i undersøgelsen ligger museet enten over eller på niveau med de to gennemsnit. Undersøgelsen viser også, at museets brugere hovedsagelig er fra Danmark, heraf fortrinsvis fra det øvrige Danmark, og meget få fra museets hjemkommune. Endelig viser undersøgelse, at godt 60 % af brugerne er i aldersgruppen 50 og opefter. Kun 6 % udgør aldersgruppen 14-29 år. Over halvdelen af brugerne er mænd, hvilket er væsentligt over både landsgennemsnittet og gennemsnittet for landets kulturhistoriske museer.

Det er meget tilfredsstillende:

- at museet anvender varierede formidlingsformer, og samarbejder med andre museer i ind- og udland om sin formidling
- at museet har undervisningstilbud og materiale, der er tilpasset trinmål og lærerplaner, og som benyttes i stort omfang
- at museet samarbejder med relevante ungdomsuddannelser
- at museet har mange brugere, at brugerne er tilfredse, og at museet vurderes over både landsgennemsnittet og gennemsnittet for landets kulturhistoriske museer på næsten alle parametre i brugerundersøgelsen.

Det er tilfredsstillende:

- at museet med afsæt i sin formidlingsstrategi har fokus på udvikling af sin formidling, bl.a. gennem museets finansierede projekt om bevaring og levendegørelse af Eriksens Værft og Plads.

Det er ikke helt tilfredsstillende:

- at museet kun i begrænset omfang gør brug af tidssvarende medier i sin formidling.

Det er ikke tilfredsstillende:

- at museet sælger udstillede værker, da dette er i strid med ICOMs etiske anbefalinger.

Kulturstyrelsen anbefaler:

- at museet – med afsæt i resultatet af Den Nationale Brugerundersøgelse og anden viden om brugerne – udbygger sin formidlingsstrategi for at kvalificere, differentiere og udvikle museets formidling
- at museet i højere grad benytter nye medier og brugerinddragelse i sin formidling
- at museet følger ICOMs anbefalinger vedrørende salg af udstillede værker.

Indsamling

Museet er forpligtet til systematisk at indsamle genstande og anden dokumentation inden for sit vedtægtsbestemte ansvarsområde. Indsamlingen skal være restriktiv og udspringe af museets forskning.

Museet har en nedskrevet indsamlingsstrategi, der sikrer, at museet fører en restriktiv indsamlingspraksis, der udspringer af museets forskning. Museet benytter indkomstseddel, hvor der angives provinien-soplysninger.

I 2011 indsamlede museet 53 genstande.

Museet gennemgår løbende samlingerne, og har tidligere fået tilladelse til at udskille genstande, der ikke er relevante for museets samling. I øjeblikket arbejder museet på at udskille en større oldtidssamling til Øhavsmuseet, som har det arkæologiske ansvar i Ærø Kommune. Museet har tillige en tekstilsamling, som det ønsker at udskille til enten Ærø Museum eller Nationalmuseet, da samlingen ikke er relevant i forhold til museets ansvarsområde.

Det er meget tilfredsstillende:

- at museet fører en restriktiv indsamlingspraksis, der udspringer af museets forskning
- at museet løbende gennemgår samlingen og udskiller de dele, som ikke er relevante i forhold til museets ansvars- og fokusområder.

Kulturstyrelsen anbefaler:

- at museet fortsætter og udvikler sin gode indsamlingspraksis med fokus på, at indsamlingen udspringer af museets forskning.

Registrering

Museet er forpligtet til at registrere og indberette sin samling til de centrale kulturarvsregistre: Museernes Samlinger og Kunstindeks Danmark (KID). Registreringen skal ske efter fastlagte standarder, der muliggør udveksling af data nationalt og internationalt.

Museets samling omfatter 9.040 genstande, som alle er indberettet til Museernes Samlinger.

Museet har nedskrevne retningslinjer for registrering, der følger fastlagte standarder. Museet angiver ikke faglig begrundelse for indsamlingen i sin registrering, og dokumenterer ikke sin registreringspraksis og – historik. Museet råder over personale med relevant registreringskompetence.

Det er meget tilfredsstillende:

- at museet er ajour med indberetning af sin samling til de centrale kulturarvsregistre.

Det er tilfredsstillende:

- at museet har personale med nødvendig registreringskompetence.

Det er ikke helt tilfredsstillende:

- at museet ikke angiver faglig begrundelse for sin indsamling i sin registrering
- at museet ikke dokumenterer sin registreringspraksis og – historik.

Kulturstyrelsen anbefaler:

- at museet supplerer sine retningslinjer for registrering med henblik på, at registrering fremadrettet omfatter faglig begrundelse for indsamlingen, og at museets registreringspraksis og – historik dokumenteres.

Bevaring

Museet er forpligtet til at bevare sin samling for eftertiden. Bevaringsarbejdet består af såvel en præventiv som en udbedrende indsats i forhold til samlingens betydning lokalt, regionalt og nationalt samt samlingens forsknings- og formidlingsmæssige værdi.

Museet har ikke en langsigtet prioriteret plan for bevaringsindsatsen, men museet gennemfører systematisk gennemgang af samlingen i samarbejde med Bevaringscenter Fyn, som museet har konserveringsaftale med.

Museet har en bevaringsstrategi med mål for den præventive bevaring.

Magasinet og arkivet er inden for de seneste år blevet flyttet til en moderniseret bygning, Toldboden. I stueetagen findes modtagerrum med fryser, formagasin med lift til genstande og et lokale med kompaktreoler, som rummer arkivet. På 1. sal er museets magasinerede samling placeret overskueligt på reolsystem, kompaktreoler til kunstværker mv. Museet har indberettet til Kulturstyrelsen, at 90 % af samlingen er i formidlingseget tilstand, 6 % er i stabiliseret tilstand og 4 % i behandlingskrævende tilstand.

Bevaringscenter Fyn udarbejdede i august 2011 en rapport, der beskriver bevaringsforholdene i udstillinger og på magasinet. Generelt for udstillingsbygningerne og i magasinet er luftfugtigheden for høj. De affugtere, som allerede er installeret, har ikke nedbragt luftfugtigheden tilstrækkeligt. Lysniveauet ligger generelt over det anbefalede niveau i rum med malerier og i magasinet. Museet har branddetektorer og tyverisikringer i alle rum. Museet oplyser, at have fulgt op på stort set alle bevaringsrapportens anbefalinger, herunder installeret lyssensorer og LED-lysrør, på nær en enkelt bygning.

Det er meget tilfredsstillende:

- at museets samling er i god bevaringstilstand, herunder at 90 % af samlingen er i formidlingseget stand
- at museet systematisk gennemgår sin samling med inddragelse af konserveringsfaglig ekspertise.

Det er tilfredsstillende:

- at museet har gennemført opfølgingsarbejder på stort set alle anbefalinger i bevaringsrapporten.

Kulturstyrelsen anbefaler:

- at museet med afsæt i egen bevaringsstrategi og anbefalingerne i Bevaringscenterets rapport prioriterer at få fulgt op på anbefalingerne i den sidste bygning.

Den faste kulturarv – Museumslovens kapitel 8

De statsanerkendte kulturhistoriske museer skal gennem samarbejde med plan- og fredningsmyndighederne arbejde for, at væsentlige bevaringsværdier sikres for eftertiden.

Marstal Søfartsmuseum og Ærø Museum deler ansvaret for samarbejdet med Ærø Kommune i forbindelse med den fysiske planlægning i henhold til museumlovens kapitel 8 inden for nyere tids kulturhistorie. Der foreligger dog ikke en formaliseret aftale om, hvordan ansvaret er fordelt mellem de to museer.

Marstal Søfartsmuseums leder deltager i en arbejdsgruppe, som udarbejder forslag til en ny lokalplan for Marstal havn.

Det er tilfredsstillende:

- at museet indgår i Ærø Kommunes udviklingsarbejde om ny lokalplan for Marstal havn.

Det er ikke tilfredsstillende:

- at der ikke foreligger en aftale om, hvordan ansvaret for museumslovens kapitel 8 er fordelt mellem museerne på Ærø.

Kulturstyrelsen anbefaler:

- at museet sikrer, at der udarbejdes en samarbejdsaftale mellem Ærø Kommune, Ærø Museum og Marstal Søfartsmuseum om fordelingen af ansvaret for museumslovens kapitel 8 mellem de to museer
- at museet fortsat udvikler sin rolle som aktør i den kommunale planlægning og udvikling.

Fremtid

Marstal Søfartsmuseum følger aktivt udviklingen på museumsområdet i forbindelse med revision af museumsloven. Museet er opmærksom på den problemstilling, der angår museets økonomiske ressourcgrundlag i forhold til de forventede nye krav til det ikke-statslige tilskudsgrundlag.

Det er museets mål og vision at forblive en selvstændig institution forankret i det maritimfaglige miljø og det lokale bagland i nærområdet.

Ærø Kommune bakker op om museets vision, og har på nuværende tidspunkt ikke noget ønske om at fusionere Marstal Søfartsmuseum med andre museer.

Museet oplyser, at det hidtidige formaliserede administrative og faglige samarbejde mellem Øhavsmuseerne er ophørt med undtagelse af samarbejdet om Bevaringscenter Fyn. Museet indgår i arbejdet med at videreføre Bevaringscenter Fyn i samarbejde med de øvrige museer.

Kulturstyrelsen anbefaler:

- at museet overvejer muligheder og perspektiver i forskellige samarbejder med andre museer med henblik på øget ressourceoptimering.

KVALITETSVURDERINGSBESØGET PÅ MARSTAL SØFARTSMUSEUM

Besøget på Marstal Søfartsmuseum fandt sted den 30. august 2012

Fra museet deltog:

- Museumsleder Erik Kromann
- Museumsassistent Henning Terkelsen
- Museumsmedarbejder Karsten Hermansen
- Bestyrelsesformand Leif Rosendahl
- Kulturudvalgsformand Anders Johansson
- Vicekommunaldirektør Jørgen Friis

Fra Kulturstyrelsen:

- Chefkonsulent Kathrine Lehmann
- Konsulent Berit Fruelund Kjærside
- Konsulent Bobo Krabbe Magid

På kvalitetsvurderingsbesøget blev følgende steder besigtiget:

Marstal Søfartsmuseum, Prinsensgade 1 i Marstal, administrationsbygningen med værksteder i baggården, museets magasin og arkiv i bygningen Toldboden og Eriksens Plads.

FORSKNINGSEVALUERING

Forskningsevaluering af Marstal Søfartsmuseum, Nyere Tid

Vurderingen er foretaget af museumsdirektør, cand.mag. Ulla Schaltz, Museum Lolland-Falster og lektor, Dr. Phil. Michael Wagner, Ålborg Universitet
August 2012

Til vurderingen er indleveret følgende:

1. *Henrik L. Hansen*. Beretninger om Danske Skibsforlis siden 1970. Udgivet af Marstal Søfartsmuseum 2009.
2. *Leif Rosendahl*: *Ærøfærgerne* 2010. Udgivet af Marstal Søfartsmuseum 2010, der er tale om et 2. oplag i en redigeret udgave af en bog, der udkom i 1999.
3. *Niels Christiansen*. Strandinger og forlis ved Møn. Udgivet af Marstal Søfartsmuseum 2010.
4. *Karsten Hermansen*. Marstals matadorer, H.C. Christensens rederi og værft i årene 1842-1952. Udgivet af Marstal Søfartsmuseum 2011.
5. *Martin Østergaard*. Under fællesskabets sejl – partrederier, selvstændighed og maritim identitet i Marstal. Udgivet i tidsskriftet *Maritim Kontakt* 34, København 2011.
6. *Fire årgange af Marstal Søfartsmuseums Årbog 2008-2011*. Uden angivelse af, hvilke artikler der ønskes vurderet.
7. *Hansen, Riis Jepsen og Hermansen*. Factors influencing survival in case of shipwreck and other maritime disasters in the Danish merchant fleet since 1970. *Safety Science* 50 2012.

Karakteristik

Publikationerne består af fem monografier (1), (2), (3), (4) og (5) fire årgange af en lokalhistorisk årbog udgivet af museet (6) og en artikel på engelsk, publiceret i *Safety Science* (7). Alle øvrige numre er på dansk, dog har (5) et engelsk summary. Det oplyses ikke om de indsendte publikationer er fagfællebedømte.

I det følgende behandles hvert nummer for sig.

Vedrørende (1)

Forfatteren beskriver målet med denne bog er at fortælle søfartshistoriens forlis fra 1970 og frem, og samtidig samle en række erfaringer fra ulykkerne. Bogen tager sit udgangspunkt i beretninger fra søulykker. Beretningerne er tematisk opdelt. Til sidst i bogen findes en oversigt over skibsforlis fra 1970 og frem. Bogen har et solidt noteapparat. Emnet falder næppe inden for museets specifikke ansvarsområde. Bogens forfatter er læge og har bl.a. skrevet en Ph.d. om arbejdsmiljøforhold til søs. Det fremgår ikke, hvilket forhold forfatteren har til museet. Andet end museets forlag har udgivet forfatterens manus. Grundet sin karakter lader publikationen sig ikke underkaste en forskningsvurdering i henhold til Kulturministeriets almene forskningsbegreb, der følger standardpraksis i forhold til international forskningsvurdering.

Vedrørende (2)

I 1999 blev der indsat nye færge i sejladsen til og fra Ærø. Netop færgefarten har altid været et om-diskuteret emne på øen. Bogen, som er en redigeret 2. udgave af bogen fra 1999 beskriver historien om færgefarten og er rigt illustreret. Den er ikke annoteret, dog indeholder bogen en kildefortegnelse. Det fremgår ikke, hvilket forhold forfatteren har til museet. Andet end det er museets forlag, der har udgivet bogen. Publikationen falder indenfor museets ansvarsområde, men kan ikke underkastes en forskningsvurdering.

Vedrørende (3)

Bogens forfatter har sat sig for at behandle emnet strandinger og forlis ved Møn. I bogens første tredjedel beskriver forfatteren den lokale redningsstation på Klintholm og et udvalg af forlis. De sidste totredjedel af bogen er reserveret til en opremsning og kort beskrivelse af samtlige søulykker ved Møn i årene 1808-2000. Det fremgår ikke, hvilket forhold forfatteren har til museet. Andet end det er museets forlag, der har udgivet bogen. Publikationen falder indenfor museets ansvarsområde, men kan ikke underkastes en forskningsvurdering.

Vedrørende (4)

Karsten Hermansens bog om H.C. Christensens rederi og værft i årene 1842-1952 er en detaljeret, velillustreret og velskrevet beretning om to af Marstals førende virksomheder i træskibsfartens æra. Bogen rummer en række biografiske træk af grundlæggeren H.C. Christensen, hans familie og efterkommere, som alle indgår i det store familiedynasti omkring rederiet og skibsværftet. Familievirksomheden er tæt knyttet til Marstal og relationerne til byen og ikke mindst konflikten med havnekommissionen om erlæggelse af havneafgifter, udnyttelse af havnen mv., demonstrerer de problemer en stor virksomhed kan have ved at høre hjemme i en lille havn. De skiftende konjunkturer og verdenskrige, som påvirker virksomhedens udfoldelsesmuligheder i stort og småt bliver nøje skildret gennem billeder og personlige beretninger. Centralt i historien er overgangen fra sejl- til dampskibe som knækkede mange sejlskibsrederier, men som H.C. Christensens Sejl- og Dampskibsrederi var i stand til at udnytte til en blomstrende virksomhed.

Der er tale om en forskningsmæssig indsats med afdækningen af en vigtig side af Marstals historie, som her er gjort anskuelig gennem et fint formidlingsarbejde. Samtidig er der en klar problemstilling i værket, som er annoteret og bygger på omfattende primære kildestudier. Det er et arbejde som klart falder indenfor museets ansvarsområde, selvom læseren får serveret langt mere end bare den maritime historie om Hans Clausen Christensen og hans efterkommere i dette rosværdige arbejde.

Vedrørende (5)

Publikationen 'Under fællesskabet sejl er en bearbejdet version af forfatterens prisvindende magisterafhandling, som selv om der er tale om en fin formidling af forskningsresultater ikke føjer noget nyt til historien. Bogen er udgivet som et bind i skriftserien Maritim Kontakt, som udgives af Kontaktudvalget for Dansk Maritim Historie- og Samfundsforskning, ifølge opgivelserne er udgivelsen blevet til i et samarbejde med Marstal Søfartsmuseum. Forfatteren belyser ideologiske, økonomiske og politiske sider af Marstal og dens søfart, ligesom han undersøger byens maritimt orienterede livsformer og deres interaktion. Afhandlingen er annoteret, der er litteraturliste og kilder. Der er tillige et engelsk summary. Publikationens emne falder inden for museets ansvarsområde og bygger absolut på en kvalificeret forskningsindsats. Det er dog usikkert, hvilket tilhørsforhold forfatteren har til museet. Da det ikke skønnes at afhandlingen er skrevet i museets regi og udgivelsen med en vis ret kan betegnes som forskningsformidling på et særdeles højt niveau, finder vi ikke anledning til at underkaste udgivelsen en egentlig forskningsvurdering.

Vedrørende (6)

Her er tale om 4 årgange af museets årbog. Der er tale om årbøger med mange bidragsydere. Der er ikke angivet, hvilke artikler, der skal bedømmes. Vi antager, at det må være artiklerne forfattet af museets videnskabelige medarbejdere. Det er så vidt, vi har kunnet bedømme: Karsten Hermansen og Martin K. Østergaard

Således bliver der tale om følgende artikler:

2008

Hermansen: En lille brik i et stort spil – englændernes angreb på Marstal i 1808:

Artiklen er læseværdig og rammer fint årbogens målgruppe. Valget af emne falder også fint inden for museets arbejdsområde. Artiklen stiller spørgsmålet, hvorfor englænderne angreb Marstal i 1808 og hvilken betydning krigen 1807-1814 fik for Ærø og det dansk-norske monarki, men kommer ikke særlig vidt i at besvare spørgsmålene. Artiklen rummer til gengæld en(for) omfattende redegørelse for den generelle historiske udvikling i perioden med alle de internationale forviklinger under Napoleonskrigene på den ene side. På den anden side en meget detaljeret redegørelse for de lokale foranstaltninger på Langeland og Ærø mod de maritime trusler fra engelskmanden. Herunder også den rolle franske og spanske hjælpetropper spillede for forsvaret - eller manglen på samme - af øerne. Noget egentlig svar på det stillede spørgsmål kan vi dog ikke læse ud af fremstillingen, som i konklusionen afstår fra at kunne besvare spørgsmålet. Til gengæld får vi så en farverig beretning om tilværelsen under Englandskrigene.

Alt sammen fint nok. Vi er dog lidt i tvivl om der er tale om en forskningspublikation bedømt ud fra Kulturministeriets kriterier, idet materialet i så fald skulle have været anvendt til at besvare den egentlige problemstilling langt mere konsekvent. Undersøgelsen kunne også med fordel have været mere metodisk og teoretisk anlagt og ikke mindst perspektiveret til andre lignende undersøgelser af fx vilkårene i de norske søfartsbyer. En positionering i forhold til forskningen indenfor lignende temaer burde have været inddraget. Artiklen er højst læseværdig og fungerer imidlertid fint som kyndig introduktion for det brede publikum til emnet.

Hermansen: sejskibsfart fra Marstal omkring år 1900:

Artiklen er læseværdig og rammer fint i årbogens målgruppe. Artiklen er anoteret og kortlægger sejskibsfarten fra Marstal omkring år 1900, som var en glansperiode i byens søfartshistorie. Den tidligere forskning i emnet og kildesituationen præsenteres i en god oversigt. En styrke ved artiklen er det ganske omfattende statistiske materiale, som bruges til at besvare de stillede spørgsmål om der handelsflådens størrelse og udvikling, typer af last og opgørelse af skibenes destinationer, som giver et samlet billede af handlens materielle og geografiske omfang. Der afsluttes med en beskrivelse af søfolkenes tilværelse på handelsskibene med beskrivelser af arbejdsvilkårene og det sociale liv ombord.

Der er tale om en forskningspublikation ud fra Kulturministeriets kriterier, selvom der ikke tale om der ikke perspektiveres til anden relevant forskning indenfor lignende temaer burde have været inddraget. Emnet står centralt for museets arbejdsområde, desuden relaterer den sig fint som et forarbejde til den senere udgivelse (4).

2009

Hermansen: Noget om skibsfart og sparekasser

En kortfattet og interessant artikel om de økonomiske vilkår efter inkorporeringen af Ærø i kongeriget i 1864 og dermed tabet af hertugdømmerne som handelsterritorium. Artiklen undersøger og kortlægger finansieringen af Marstals skibe og søfart fra 1864 og frem til ca. 1900. Det handler primært om den måde man fik organiseret finansieringen af skibsfarten gennem et spare- og lånekassesystem med stor spredning af den økonomiske risikomed centralt emne for museets arbejds-

område. Der redegøres for omfanget af sparekasser og ikke mindst de forskellige kundegrupper. Artiklen er annoteret og undersøgelsen bygger fortrinsvis på primære kilder.

Der er tale om en forskningspublikation bedømt ud fra Kulturministeriets kriterier, selvom der ikke er en perspektivering til anden forskning. Artiklen ligger klar inden for museets arbejdsområde og fungerer fint som kyndig introduktion for det brede publikum til et essentielt emne.

2010

Hermansen: På flugt fra russerne i vinteren 1945:

En læseværdig artikel om Hildegard Zimmermanns gribende flugt gennem tyskland i 1945. Artiklen som er annoteret, og bygger et indgående referat af primære førstehånds beretninger. En egentlig forskningspublikation ud fra Kulturministeriets kriterier er der dog ikke tale om, dertil mangler den en egentlig problemstilling. Artiklen er en fint introduktion til dele af museets samlinger og må derfor betegnes som relevant formidling indenfor museets arbejdsområde.

Østergaard: Blot til lyst – Selskabelig Forening i Marstal 1870-1967

Denne artikel beskæftiger sig med det selskabelige foreningsliv i Marstal i perioden 1870-1967.

Den beskriver, hvad byens søfolk underholdt sig med, når de ikke var på søen. Artiklen er læseværdig og rammer fint årsskriftets målgruppe. Den er annoteret, bygger på et primært kildemateriale og beskrivelsen af foreningslivet underbygges af statistisk materiale og fotografier.

Der er tale om et fint lille stykke kulturhistorisk forskning, som lever op et mindstekrav ud fra Kulturministeriets kriterier. Artiklen har ikke nogen særlig skarp problemstilling, og der er ingen perspektivering til anden forskning på feltet, men den rummer en god introduktion til emnet.

2011

Hermansen: et portræt af Elisabeth af Marstal

Barkentineren Elisabeth af Marstal er centrum for denne artikel. Den blev bygget i Marstal lige efter første verdenskrig og mødte sit endeligt i 1956. Skibet var i reder Kromanns eje. Med afsæt i Elisabeths historie kommer forfattere fint rundt om Marstals historie i første halvdel af 1900-tallet. Artiklen er annoteret og baseret på et primært kildemateriale. Emnet rammer fint ind i museets arbejdsfelt og relaterer sig til en anden publikation (4). Der er tale om en egentlig forskningspublikation ud fra Kulturministeriets kriterier, om end emnet måske er lidt snævert. Artiklen fungerer imidlertid fint som kyndig introduktion for det brede publikum til emnet.

Vedrørende (7)

Der er tale om en engelsk artikel trykt i tidsskriftet Safety Science. Museets egen medarbejder Hermansen optræder som medforfatter. De andre to er SDU, den ene Hansen, er forfatter til den indleverede (1). Artiklen bygger på publikation (1) og er i sin tilgang generelt orienteret mod forskning i skibulykker og sikkerhed til søs. Der er derfor ikke tale om forskning, som ligger indenfor museets ansvarsområde. Derfor kan den ikke bedømmes.

Konklusion og anbefaling

De indsendte publikationer (1), (2) og (3) kan ligesom de relevante dele af (6) og den engelske artikel (7) ikke karakteriseres som forskning ud fra mindstekrav til det almene forskningsbegreb og inddrages derfor ikke i denne vurdering. Vurderingen omfatter derfor monografierne (4) og (5), samt artiklerne af Karsten Hermansen og Martin Østergaard i de fire årgange af Marstal Søfartsmuseums Årbog 2008-2011.

Vi vurderer, at der er for Marstal Søfartsmuseum gør sig det særlige forhold gældende, at skønt der er tale om et omfattende og relevant udgivelsesarbejde indenfor museets ansvarsområde, så er der samtidig tale om en forholdsvis beskedne forskningsproduktion. For store deles vedkommende er publikationerne forfattet af volontører (6) eller ude fra kommende personer uden fast tilknytning til

museet (5). Kun i et enkelt tilfælde (4) synes museet at have været i stand til at iværksætte et egentligt forskningsinitiativ, der dog i sin formidling med fastholdelsen af et primært lokalhistorisk sigte måske ikke er rettet mod den bredere historiske forskningsverden.

Det anbefales på den baggrund, at Marstal Søfartsmuseum udarbejder en strategi for sin forskningsindsats i fremtiden, der vil kunne bidrage klarere til sikre museet en egentlig forskningsprofil på det maritime forskningsområde. Det kan ske ved at skabe internationale kontakter samt give medarbejderne mulighed for deltagelse i større konferencer, samt bidrage til nationale og internationale forsknings- og formidlingsprojekter med den værdifulde viden i en langt større sammenhæng end Marstal, museet ligger inde med i sine samlinger, hvilket den her evaluerede forskningsindsats til fulde vidner om.